

et qui définit la totalité de la forme de significations. Le plus élevé niveau significatif, le niveau connotationnel dépend donc des compétences du narrateur. Ce fait est souligné par la première importante fonction du discours» (p. 124). La deuxième fonction principale du plan de discours dans le conte, apparaît comme la conséquence de «l'ère du soupçon» envers la compétence cognitive de la narration dans la prose traditionnelle (l'aspect «être» dans le roman réaliste). Le résultat de cette méfiance c'est la disparition de l'aspect «être» en faveur de «sembler». Le roman contemporain ainsi que le conte — selon Pięczka — «sont une continue projection évolutive du niveau "sembler"» (p. 124).

L'analyse approfondie de la sphère rhétorique du conte avait servi à l'auteur dans le chapitre suivant à définir la sphère idéologique dans le conte contemporain polonais. Le rappel aux opinions et aux recherches de R. Barthes et U. Eco a permis de considérer la rhétorique comme «une face significative de l'idéologie». Sur cette base, Pięczka a élaboré une revue abrégée de la thématique des contes polonais d'après guerre, les groupant dans des ensembles des oeuvres où la construction de la sphère idéologique est analogique, conditionnée par la conjoncture socio-culturelle variée. «Il semble — dit l'auteur — que dans le domaine de l'idéologie omettant les motifs thématiques le conte subit la même évolution que les formes épiques „grandes”. Dans les deux formes — comme une régularité générale — apparaît une tendance commune de présenter la sphère objective de l'oeuvre littéraire dans le cadre des efforts intensifs intellectuels et philosophiques» (p. 161).

Le dernier chapitre de l'ouvrage (VII: «Les problèmes des "formes narratives courtes" — Théorie du conte») termine les divagations présentées dans les chapitres précédents. L'auteur donne le résumé synthétique et constructif de ses recherches. Il effectue un relevé — des formes narratives «longues» et «courtes» et démontre d'une manière généralisée les éléments structuraux qui les diffèrent

afin de placer dans ce contexte la formule génologique du conte.

Le livre de Bogdan Pięczka est le premier dans la science polonaise sur la littérature qui donne un aussi ample et perspicace essai de la construction d'une théorie détaillée du conte sur un dondement séméiologique. L'ouvrage de Pięczka traite d'une manière scientifique la théorie du genre qui étant de même une proposition méthodologique représente une position précieuse et complémentaire sur l'état de la science dans le domaine de la génologie des formes épiques.

Bolesław Chamot, Wrocław
Traduit par Danuta Zarzycka

THE STRUCTURE AND SEMANTICS OF THE LITERARY TEXT (STRUKTURA I SEMANTIKA LITERATURNOGO TIEKSTA), edited by M. Péter. Akadémiai Kiadó, Budapest 1977, ss. 144.

Wydana niezwykle starannie omawiana książka zbiorowa zawiera materiały sesji naukowej (26 — 29 maja 1975 r.) Komisji Poetyki i Stylistyki Słowiańskiej Międzynarodowego Komitetu Słowistów, zorganizowanej w Tihány na Węgrzech. Obradami kierowała przewodnicząca Komisji, prof. S. Skwarczyńska, organizacją naukową zajmował się sekretarz, dr Grzegorz Gazda (Łódź). Oprócz wymienionych w obradach wzięli udział: L. Andriejczin (Sofia), G. Dudek (Lipsk), K. Hausenblas (Praga), A. Goupy (St. Maur, Francja), Z. Leśić (Sarajewo), J. Mistrík (Bratysława), L. M. O'Toole (Essex), M. Péter (Budapeszt), L. Robel (Paryż), G. Schaarschmidt (Edmonton, Kanada) i G. K. Siodorenko (Kijów) — wszyscy jako członkowie Komisji; spoza niej uczestniczyli zaproszeni goście: T. Cieślíkowska z Łodzi, I. A. Czernow z Tartu oraz L. Szilárd i G. Szőke z Budapesztu.

Wśród obecnych, niestety, zabrakło inicjatora konferencji, najstarszego i chyba jednego z najbardziej aktywnych członków Komisji, prof. L. Gáldiego, zmarłego w lutym 1974 r. W chwili

pisania tej recenzji nie żyją też dalsi dwaj jej członkowie: L. Andriejczin i A. Goupy. Zostali natomiast wybrani nowi trzej członkowie: z Polski T. Cieślukowska, z Holandii M. H. Meijer oraz Renate Lachmann z RFN.

Tom otwiera wspomnienie homagialne poświęcone pamięci L. Gállego pióra redaktora tomu, M. Pétera, autora wielu prac z zakresu językoznawstwa słowiańskiego, rytmiki i metryki słowiańskiej oraz komparatystyki sławistycznej (m.in. o Kochanowskim, Lermontowie i in.).

Część zasadniczą tomu rozpoczynają dwie nowatorskie i godne upowszechnienia również w literaturoznawczych ośrodkach uniwersyteckich prace S. Skwarczyńskiej i T. Cieślukowskiej o „poezji konkretnej” (kontrowersyjnej, budzącej sprzeczki, ale mającej bardzo ciekawe osiągnięcia również w Polsce).

Przedmiotem rozprawy S. Skwarczyńskiej *O miejsce w zainteresowaniach badawczych poetyki naukowej dla poezji konkretnej i zjawisk jej pokrewnych* jest istota i charakter poezji konkretnej, dokonanie przeglądu stosunkowo skromnych badań nad jej estetyką i strukturą, a wreszcie wysunięcie nader istotnych postulatów pod adresem nauki o literaturze, często stroniącej od systemowych obserwacji zjawisk związanych z poezją nowoczesną. Autorka domaga się takich badań, wskazuje na celowość analizy „aspektu graficznego języka pisanego” łącznie ze znakami heterogenicznymi funkcjonującymi w utworach poezji konkretnej oraz „walorami plastycznymi zaangażowanych w nich znaków ikonicznych”, wreszcie naukowego sformułowania zasadniczych założeń poetyki tej poezji. Na marginesie należy zaznaczyć, że zagadnieniami tymi (w wąskim zresztą zakresie) zajął się również autor tych uwag w swej książce (wydanej znacznie później od omawianego tomu!) pt. *Autor, dzieło, wydawca*, Wrocław 1978. I jeszcze jedna uwaga: dobrze się stało, że ważna praca S. Skwarczyńskiej ukazała się również w języku francuskim w „Cahiers roumains d'études littéraires”, 1977, nr 1, s. 81–94 (i nadbitka).

Rozprawa T. Cieślukowskiej *Zagadnie-*

nie dwusystemowości w poezji konkretnej (uwagi o tworzywieniu poezji konkretnej wobec problematyki badawczej) – jak uprzedza autorka, odnosi się jedynie do „jednego rodzaju tekstów, w których występują przede wszystkim znaki typograficzne, dając ciekawą systematykę wytworów graficzno-znaczeniowych i ekspresywnych”. Dadaści wybrali z języka jedynie brzmienia (traktując rzecz niejako substancjalnie), letrzyści zaanektowali litery alfabetu, natomiast konkretyści zanurzyli się w substancji grafemów. W poezji konkretnej współlistnieją z sobą i nawzajem się uzupełniają grafemy symboliczne oraz ikoniczne w najróżniejszych układach, zawsze jednak tak skomponowane, aby wymowę zapisaną realizowała, wzmacniała lub interpretowała konstrukcja obrazowa: wiązanie elementów języka naturalnego i plastyki, w czym właśnie mieści się wspomniana natura dwusystemowości. Dlatego autorka postuluje poszukiwanie najbardziej skutecznych narzędzi badawczych. Oczekuje tego przede wszystkim od semiotyki. Recenzent pragnie tu dodać, że w poezji konkretnej zawarta jest niejako szczególna psychologia odbioru narzucająca odbiorcy specjalny modus zachowań się: łączenie dekodowania linearnego z przestrzennym.

Ciekawym uzupełnieniem jest studium G. Gazdy *Poezja konkretna a problemy awangardy*. Autor, mający w swym dorobku naukowym gruntowne studia nad futuryzmem (*Futuryzm w Polsce*, Wrocław 1974), słusznie zauważył, że przy badaniach tej poezji (choć niektórzy nazywają ją „typograficzną ekstrawagancją”) wyłaniają się dwie przynajmniej trudności: określenie zakresu samej poezji konkretnej oraz dobór narzędzi badawczych. Z tych właśnie powodów suponować należy badania, które by dawały możliwość zunifikowania syntetycznego widzenia i rozumienia różnych sztuk.

Zagadnieniom języka poetyckiego poświęcono kilka prac zamieszczonych w omawianym tomie: G. Dudek, *Struktura obrazu i metaforika w poezji Andrieja Wozniesińskiego*; M. Péter, *K woprosam semantiki poetičeskogo jazyka*; L. Szilárd, *Słowo u Mandielsztama*; G. Szőke, *K funk-*

cii poetycznego pierienosa w lirike Puszkina i Lermontowa.

Studium M. Pétera ma charakter małej monografii tytułowego zagadnienia, nader istotnej dla dalszych badań. Biorąc pod uwagę dwa przede wszystkim obszary badań: G. Lukácsa nad istotą zjawisk estetycznych oraz J. Mukařowskiego nad językiem poetyckim i kategoriami norm poetyckich, M. Péter rozważa różnorodne aspekty możliwości znaczeniowo-ekspresyjnych ujęć występujących w utworze poetyckim. Chodzi tu zarówno o wyższe, bardzo skomplikowane układy znaczeniowe, jak i fakty zawarte w fonii poszczególnych zespołów powtarzających się w utworze (co w grafice zaznacza się powtarzalnością celowo dobranych układów literowych). Rozważania autora ukazują złożoność tego zjawiska i wytyczają dalsze kierunki obserwacji trudnych i subtelnych.

Kilka rozpraw dotyczy spraw związanych z rytmiką i systemami metrycznymi: G. K. Sidorenko, *K woprosu o sootnoszenii ritma i smysla w stichotvor-nom tiekstie*; K. Hausenblas, *K problematike zapasa rym w czechoskiej poezji XX wieka*; J. Mistrik, *Rytmus literárnoho textu*; V. Voigt, *The formation of metrical systems in the Balkans*. Wszystkie te prace są wymownym dowodem wzrostu zainteresowań problematyką wersyfikacyjną. Wykraczają one poza tradycyjny w tej dziedzinie formalizm, zwracając uwagę na strukturalne, estetyczne, semantyczne i lingwistyczne aspekty problematyki wierszoznawczej.

Świetnie zredagowany przez M. Pétera omawiany tom stanowi bardzo poważny wkład do współczesnej wiedzy o literaturze.

Jan Trzynałowski, Wrocław

A. E. Dyson, Julien Lovelock, *MASTERFUL IMAGES. The Macmillan Press LTD, London 1976, ss. 254.*

Autorzy, pracownicy naukowcy Uniwersytetu Wschodniej Anglii, w swej pracy *Masterful Images (Mistrzowskie obrazy*

lub *Kongenialne obrazy*) zastanawiają się nad zagadnieniem studiowania poezji przez studentów oraz czytelników zamierzających pogłębić swą wiedzę, szczególnie zaś zrozumieć intencje poety, który operując w swych utworach kongenialnymi obrazami pragnie dać prawdę o rzeczywistości zgodnie z panującymi w danej epoce pojęciami estetycznymi. Autorzy zastrzegają się, że ich celem nie jest prowadzenie wykładu z historii literatury, chcą jedynie przez przykładowe odczytanie i wyjaśnienie utworów poetyckich pokazać, jak w różnych okresach, w zależności od rozwoju nauki i wiedzy ogólnej, postępu w technice, różnie w poglądzie na świat, zmieniały się ludzkie wyobrażenia dotyczące najintymniejszych uczuć, najgłębszych doznań. Odpowiednikiem tych zmian są zmiany w formie, słownictwie, w obrazowaniu utworów jakkolwiek sama istota tematu nie przekształca się, a twórca pozostaje nadal czującym człowiekiem.

Analizując więc poetyckie utwory wybitniejszych poetów angielskich od Donne'a do Keatsa autorzy wykazują stały rozwój i ciągłość poezji, wskazują na sens tradycji, a wydobywając charakterystyczne cechy twórczości poetyckiej w poszczególnych okresach literackich umożliwiają czytelnikowi spojrzenie na rozwój poezji z perspektywy historycznej przy równoczesnym stwierdzeniu jej integralności z kulturą narodową.

Obrana przez Dysona i Lovelocka metoda to tzw. praktyczny krytycyzm, który prowadzi do wyrobienia w czytelniku określonych postaw opartych na osobistych wrażeniach powstałych podczas studiowania tekstu. Taka metoda studiowania stanowi nie tylko bodziec do dalszej działalności na tym polu, lecz także budzi respekt dla twórczości poetyckiej.

Autorom chodzi o nowe podejście do literatury i jej historii — dawnym, tzw. chronologicznym metodom nauczania i badania historii literatury przeciwstawiają współczesne kierunki krytyki literackiej nastawionej na wykazywanie jedności artystycznej poszczególnych utworów i ich autonomii oraz pozwalającej